LAReS

Lowlands
Archaeological
Research
Service

Een verkaveling aan de Rector de Ramstraat te Zandhoven. Programma van Maatregelen

E.N.A. Heirbaut

Colofon

Titel: Een verkaveling aan de Rector de Ramstraat te Zandhoven. Archeologienota.
Auteur: Elly N.A. Heirbaut
Grafische illustraties/GIS: LAReS

Rapportnummer: LAReS-rapport 350

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut
Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service
Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: juli 2020
Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: Uitsnede uit de kaart van Ferraris (1771-1778)

© LAReS bvba. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel II. Programma van Maatregelen

Inhoudsopgave

1 INLEIDING 4

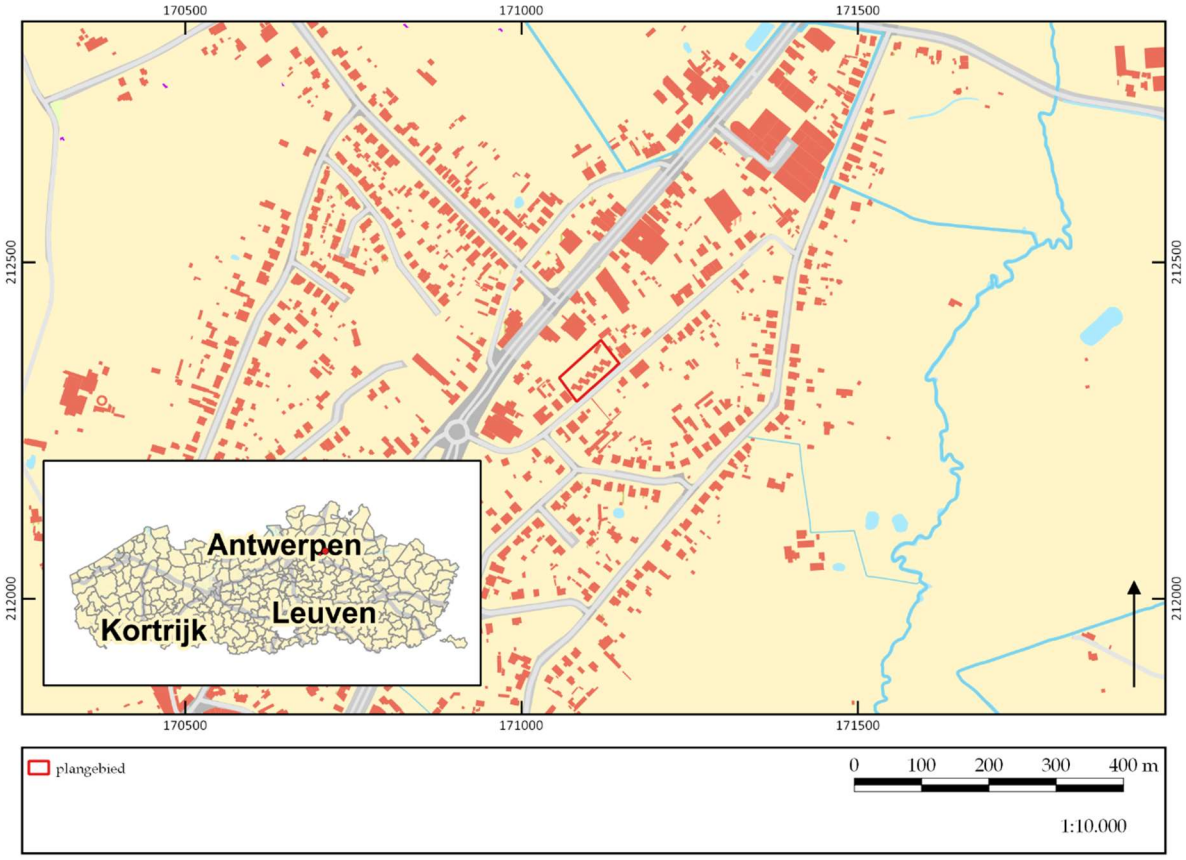
1.1 RANDVOORWAARDEN 4
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS 5

2 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN 6

2.1 IMPACT VAN VROEGERE EN GEPLANDE WERKEN 6
2.2 POTENTIEBEPALING, KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL EN AANBEVELING 7
2.3 AANBEVELINGEN 9

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen aan de Rector de Ramstraat te Zandhoven (provincie Antwerpen, fig. 1). Het omvat één groot perceel met een totale oppervlakte van ca. 3.736 m. De opdrachtgever plant de bestaande bebouwing af te breken en te vervangen door nieuwbouw.

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied. ©LARES

1.1 Randvoorwaarden

nvt

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Rector de Ramstraat, Zandhoven
Ligging	Rector de Ramstraat 11, 13, 15, 17 en 19 , Zandhoven
Kadastrale gegevens	Zandhoven, 1e afdeling/Zandhoven, sectie C, 0013/00E003, 0013/00H002, 0013/00K002, 0013/00L002, 0013/00M002, 0013/00N002
Bounding box	170958.612231; 212269.882615; 171256.091799; 212416.507615
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2020F221
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS Katelijne Nolet
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162
Termijn	juli 2020
Geplande ingreep	afbraak huidige bebouwing en opbouw nieuwbouw
Totaal oppervlakte plangebied	3.736 m²
Totaal oppervlakte geplande werken	ca. 2.560 m²
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
Randvoorwaarden	zie paragraaf 1.1
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek

2 Conclusie en aanbevelingen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd (**onderzoeksvragen 1-2**).

Uit de historische kaarten is gebleken dat het terrein de laatste eeuwen in gebruik is geweest als landbouwgebied, en dat pas er in de loop van de 20e eeuw bewoning op gang. In eerste instantie is dit in de omgeving, pas tussen 1981 en 1989 worden de huidige gebouwen op het terrein opgetrokken.

Wat archeologische en cultuurhistorische waarden betreft, zijn er rond het plangebied nog maar enkele bekend. Het gaat dan met name om archeologische resten uit de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Voor de middeleeuwen zijn tijdens een proefsleuvenonderzoek aan de Langestraat in Zandhoven verschillende greppels, paalsporen en kuilen gevonden. Deze kunnen tot een nederzettingsterrein hebben behoord, maar dit heeft het onderzoek niet kunnen uitwijzen. Een deel van het terrein is opgegraven, en hierbij zijn resten gevonden uit de ijzertijd, de Romeinse tijd, de volle en late middeleeuwen. Verder stamt een hoeve (CAI ID 105975) uit de 16e eeuw.

2.1 Impact van vroegere en geplande werken

Het plangebied is de laatste eeuwen in gebruik als akker. Hierdoor zal de toplaag (ploeglaag) van de bodem reeds verstoord zijn, hoewel dit niet heel diepgaand zal zijn en de verstoring hierdoor eerder beperkt zal zijn aangezien er in het plangebied sprake is van een plaggendek.
Vanaf de jaren '80 is het terrein bebouwd. Er is geen archeologisch rapport gevonden; er kan dus vanuit gegaan worden dat bij de bouw geen archeologische opvolging is gedaan en dat de werken niet gebonden waren aan maatregelen die ervoor zouden zorgen dat de bodem minimaal verstoord zou worden.
Door het ontbreken van bouwplannen is niet bekend of de vijf woningen onderkelderd zijn maar vanuit de terreininspectie lijkt het er op dat dit niet het geval is. Toch zullen alle gebouwen gefundeerd zijn op volle grond en kan er van uitgegaan worden dat de bodem ter hoogte van de gebouwen al verstoord is tot op de vaste bodem – wat ook het archeologisch niveau is. De garage is ook niet onderkelderd maar omwille van de grote oppervlakte van de garage en het feit dat deze in baksteen is opgetrokken en dat er vijf aparte garageboxen in zijn gemaakt, zal ook dit gebouw op volle grond gefundeerd zijn. Ook hier is met andere woorden sprake van verstoring tot op volle grond – het archeologisch niveau. De oprit naar de garage zal geen impact hebben gehad op de bodem. Dit is een grindverharding, die alleen oppervlakkig is aangelegd. Omwille van het feit dat hier sprake is van een plaggendek, heeft deze oprit geen impact op de onderliggende, oorspronkelijke bodem.

De geplande werken betekenen in elk geval een grote impact op de bodem. De sloop van de huidige bebouwing, alsook het verwijderen van de oprit naar de garage als het

verwijderen van de begroeiing (bomen en struiken) zal voor verstoring zorgen. Vervolgens zullen drie gebouwen opgetrokken worden met een gemeenschappelijke grote kelder die groter is dan de voetafdruk van de gebouwen en ook doorloopt onder de terrassen achter de gebouwen. Deze kelder zal tot ca. -280 cm onder maaiveld (inclusief vloerplaat) reiken. Verder zullen er nog verhardingen rondom de gebouwen worden aangelegd.

Al met al kan geconcludeerd worden dat de geplande werken op het terrein een grote impact zullen hebben, maar dat de werken anderzijds ook gepland zijn in een gedeelte van het terrein waarvan aangenomen kan worden dat de bouw van de woningen en de garage al voor verstoring van het archeologisch niveau hebben gezorgd.

2.2 Potentiebepaling, kennisvermeerderingspotentieel en aanbeveling

Potentiebepaling

Voor de potentiebepaling is gekeken naar de archeologische en bodemkundige gegevens om tot een inschatting te komen van de mogelijkheid om hier een archeologische site te vinden. Vervolgens is deze potentie afgezet tegen de impact van de uitgevoerde en geplande werken (beschreven in paragraaf 6.1.2), om na te gaan of dit van invloed is op de kans voor het treffen van een archeologische site.

Op basis van de landschappelijke situatie van het plangebied kan wel gesteld worden dat er een gradiëntsituatie aanwezig is: in het oosten ligt de vallei van de Klein Wilboerebeek op ca. 550 m afstand van het plangebied, terwijl ter hoogte van het plangebied de flank van de zandrug te zien is, waarvan net ten westen de wat hoger gelegen delen aanwezig zijn.
In de regel worden steentijdartefactensites verwacht op een afstand van 0-250 m vanaf water (ven, beek, rivier, drassige zone). Gezien de grote afstand tot de Klein Wilboerebeek valt het plangebied buiten de range waarin dergelijke sites verwacht kunnen worden. Er zijn ook geen andere aanwijzingen dat er in de directe omgeving ander water voorhanden was. Om die reden wordt voor de periode paleo- en mesolithicum een lage kans voorop gesteld voor het aantreffen van resten uit deze periode.

Vanaf het neolithicum wordt de landbouw geïntroduceerd. De aanwezigheid van vruchtbare gronden zijn hiervoor erg aantrekkelijk. In de omgeving van het plangebied zijn resten uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de middeleeuwen bekend, en dit in een vergelijkbare landschappelijke setting. Bijgevolg kunnen dergelijke archeologische resten ook binnen het plangebied verwacht worden. De kans op het aantreffen van vondsten vanaf het neolithicum kan bijgevolg als middelhoog benoemd worden. Deze middelhoge potentie loopt evenwel door tot en met de late middeleeuwen. Vondsten kunnen bestaan uit stenen, metalen of ceramische resten. Verder kunnen ook sporen als paalsporen, haardsporen of kuilen voorkomen. Onder het plaggendek zullen de resten en sporen zich in context bevinden.
Echter, gezien het feit dat de helft van het terrein waarop de geplande werken zullen

worden uitgevoerd reeds verstoord is, en de huidige gebouwen zijn gebouwd zonder archeologisch vooronderzoek, moet deze potentie naar beneden worden bijgesteld. Er wordt bijgevolg een lage kans op het treffen van een site vooropgesteld.

Vanaf de nieuwe tijd is op basis van historische kaarten te zien dat het plangebied onbebouwd was. Bijgevolg worden geen bewoningsresten vanaf de nieuwe tijd verwacht binnen het plangebied. Er wordt een lage kans op het aantreffen van archeologische resten vooropgesteld te worden.

Kennisvermeerderingspotentieel

Er zijn voldoende argumenten om te stellen dat het plangebied zich in een archeologisch interessante zone bevindt, hoewel de huidige archeologische kennis toch nog als enigszins beperkt kan worden beschouwd. Er is weinig geweten over het plangebied en de aangrenzende terreinen, zodat onbekend is wat er zich hier aan mogelijke archeologische resten in de bodem kan bevinden. Anderzijds is gebleken dat het plangebied een archeologisch interessante situering kent naar analogie met bekende archeologische sites in de bredere omgeving, wat potentie biedt tot kennisvermeerdering.

Echter, het terrein is al deels verstoord door de bouw van de woningen in de jaren '80. Deze bouw is niet archeologisch onderzocht, en afgaande op de observaties kan er van uitgegaan worden dat de bodem ter hoogte van de woningen al verstoord is tot op vaste grond. Dit betekent dat het archeologisch niveau hier al sterk verstoord is.

Als dan ook nog naar de omgeving gekeken wordt, en de mogelijkheid tot verder toekomstig onderzoek op de aangrenzende percelen, dan moet vastgesteld worden dat hier weinig mogelijkheden zijn. Het terrein direct aansluitend ten noorden, met perceelnummer 13B3, is net sterk verstoord geworden door nieuwbouw van een groot appartementencomplex (ten tijde van het opmaken van deze archeologienota is dit bouwproces nog lopende). De nieuwbouw neemt het grootste deel van het plangebied in, waardoor hier geen enkele mogelijkheid meer is tot toekomstig onderzoek, laat staan het aantreffen van enigszins in situ archeologische resten. Aan de overkant van de straat, op perceel 18Y2 is ook net een grote nieuwbouw geplaatst. Ook hier is het bouwproces nog lopende, maar ook hier blijkt het grootste deel van het perceel bebouwd met een groot appartementencomplex. Ook hier is de mogelijkheid voor toekomstig onderzoek en het treffen van in situ archeologische resten nihil.
De percelen met huisnummers 7 en 9, aansluitend ten zuidwesten van het onderhavige plangebied, zijn dicht bebouwd met huizen die redelijk nieuw zijn (vermoedelijk gebouwd na 2000 gezien de bouwstijl). Ook hier is weinig mogelijkheid tot toekomstig onderzoek.

Op basis van bovenstaande wordt het kennisvermeerderingspotentieel als klein ingeschat.

2.3 Aanbevelingen

Vanuit de bureaustudie kan geconcludeerd worden dat er voor dit terrein sprake is van een lage potentie voor alle archeologische perioden. Verder archeologisch vooronderzoek van dit terrein wordt niet raadzaam geacht vanuit een kosten-batenanalyse, waarbij rekening is gehouden met de inspanning van verder onderzoek in functie van kennisvermeerdering. Er is daarom dan ook geen programma van maatregelen geschreven.